

Ústřední komise fyzikální olympiády České republiky
Úlohy krajského kola 47. ročníku FO
kategorie E

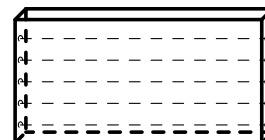
Předložené úlohy řešte v klidu a v pohodě. Pořadí úloh není závazné. Nezapomeňte na to, že musíte nejen dospět k číselnému řešení, ale že nesmíte zapomenout popsat své fyzikální úvahy. Svůj výklad doplňte o schematické náčrtky nebo obrázky. Své výsledky zaokrouhlete s ohledem na zadané údaje, zpravidla na dvě platné číslice. Řešení každé úlohy začněte na nový list papíru.

Úloha 5 je jako žolík – může nahradit libovolnou úlohu nebo ji můžete vyřešit navíc; bodové hodnocení páté úlohy pomůže rozlišit řešitele se stejným počtem bodů ze čtyř úloh základních.

Ve všech úlohách uvažujte tíhové zrychlení $g = 10 \text{ m/s}^2$ a hustotu vody $\rho_v = 1000 \text{ kg/m}^3$.

1. Jeřáb zvedá panel

Stavební panel má rozměry 2,4 m, 1,2 m, tloušťku 15 cm. Je vyroben z betonu vyztuženého ocelovými pruty, takže střední hustota materiálu je 3000 kg/m^3 . Ve směru své délky je odlehčen pěti otvory o průměru 6 cm (viz obrázek).

- Určete objem panelu a jeho hmotnost.
- Jak velkou silou musí jeřáb zvedat panel?
- Jakou práci vykoná jeřáb, když panel zvedne ze země do výšky 42 m při stavbě posledního podlaží?
- Jak dlouho trvá zvedání panelu, je-li rychlost zvedání $0,25 \text{ m/s}$? Jaký je v tomto případě užitečný výkon jeřábu?
- Použité elektromotory mají účinnost 70 %. Jaký musíme zajistit příkon pro zvedání panelu?
- Ocelové lano má dovolené namáhání 100 MPa a nosnost u tohoto jeřábu se předpokládá nejvýše 5 tun. Jaký bude nejmenší průměr lana?

2. V koupelně

V koupelně rodinného domku je instalován průtokový ohřívač vody, z něhož vytéká v ustáleném stavu 5 l vody o teplotě 75°C za minutu. Studená voda má teplotu 15°C . Pro koupání potřebujeme obvykle 120 l vody o teplotě 35°C , takže vodu teplou a studenou vodu mícháme.

- Jaký musí být tepelný výkon průtokového ohřívače vody, aby přitékající teplá voda měla dané parametry?
- Kolik teplé a kolik studené vody musí do vany natéci?
- Za jak dlouho získáme ve vaně předepsaný objem vody o teplotě 35°C na koupání? Teplá i studená voda přitékají tak, že naplní vanu za stejnou dobu.
- Jednou měl průtokový ohřívač vody porouchaný spínač, a tak bylo nutno potřebný objem teplé vody získat zahřátím na elektrickém vařiči o příkonu 1500 W a účinnosti 60 %, ale tuto vodu jsme ohřáli na 100°C . Kolik vody bylo nutno zahřát? Jak dlouho se zahřívala? Měrná tepelná kapacita vody $c = 4200 \text{ J/(kg}\cdot^\circ\text{C)}$.

3. Malá vodní elektrárna

Malá vodní elektrárna pracuje na řece přehrazené jezem. Hladina vody nad jezem je o 6 m výše než jsou instalovány dva turbogenerátory, každý o výkonu 250 kW. energii vodního proudu lze využít nejvýše na 85 %.

- Jaký nejmenší musí být „sekundový průtok vody“ (objemový tok) turbinami?
- Kolik se činností malé vodní elektrárny denně ušetří kvalitního uhlí, je-li účinnost tepelné elektrárny 36 %, výhřevnost uhlí 30 MJ/kg.
- Na místech, kde není elektrický rozvod, používáme často pojízdné diesellové agregáty. Jaká by byla denní spotřeba nafty o výhřevnosti 46 MJ/kg, je-li účinnost motorů 25 %?
- Popište alespoň slovně, jaké jsou přednosti a nevýhody tří prvků průmyslové energetiky: vodních, tepelných a jaderných elektráren.

4. Forma na koláč

Plechová forma na koláč má přibližně tvar kvádrů o rozměrech dna 30 cm, 18 cm a o výšce 6,0 cm, o hmotnosti 600 g. Při mytí nádobí ji umístíme na hladinu, a pak do ní necháme odkapávat vodu z přívodního ventilu. Předpokládejte, že odkapává 20 kapek za minutu a každá kapka má hmotnost 0,20 g, při výpočtech neuvažujte tloušťku plechu.

- Do jaké hloubky se ponoří forma na koláč, když ji prázdnou položíme na hladinu vody?
- Kolik vody může do formy nakapat, aby se ještě neponořila, když dno nádoby zůstává stále vodorovné?
- Jak dlouho trvá, než se forma do vody ponoří?
- Ve skutečnosti se však dno příliš dlouho neudrží ve vodorovné poloze; jaké děje jsou s tím spojeny?
- Na základě výše uvedených teoretických úvah můžeme usoudit, jak správně postupovat při nakládání lodí v přístavu. Vysvětlete, proč se může potopit i výletní loď; své úvahy zdůvodněte.

5. Měříme odpor rezistoru

Odpor rezistoru můžeme zjistit tak, že daný rezistor zapojíme do jednoduchého elektrického obvodu, dále připojíme voltmetr a ampérmetr a přečteme údaje, které ukazují.

- Nakreslete schéma tohoto obvodu a navrhnete výpočet odporu R ; uvažte dvě možná zapojení.
- Jaký vnitřní odpor musí mít ampérmetr a jaký voltmetr? Zdůvodněte.
- Vysvětlete, které z uvedených zapojení poskytuje přesnější výsledek a za jaké podmínky.
- Známe-li hodnoty vnitřních odporů R_V voltmetru a R_A ampérmetru, vysvětlete, jak dospějeme k přesnější hodnotě odporu rezistoru na základě naměřených hodnot.

Úspěšným řešitelem krajského kola Fyzikální olympiády se stává ten řešitel, který získal alespoň 14 bodů celkem a alespoň ve dvou úlohách nejméně pět bodů. Za každou dobře vyřešenou úlohu lze získat nejvýše 10 bodů, celkem tedy 40 bodů.

Přejeme vám hodně úspěchů při řešení úloh fyzikální olympiády!

Těšíme se, že příští rok si najdete úlohy fyzikální olympiády v kategorii D, které budou zveřejněny jednak na stránkách <http://fo.cuni.cz> nebo <http://www.uhk.cz/fo>, letáky Fyzikální olympiády dojdou v září na každou střední školu.

INFORMACE PRO ZÁJEMCE O MATEMATIKU A FYZIKU:

V loňském roce bylo obnoveno vydávání časopisu pro zájemce o matematiku a fyziku z řad studentů středních škol a žáků nejvyšších ročníků škol základních, který vycházel již před sto lety - ROZHLEDY MATEMATICKO-FYZIKÁLNÍ. Ročně vycházejí čtyři čísla, předplatné je 140 Kč/rok a zajišťuje ho firma MYRIS TRADE, s.r.o., V Štíhlách 1311, P.O.BOX 2, 142 01 Praha 4, myris@myris.cz.